

نەخشەى سىياسى ھىزە بەشدارەگانى ھەلبژاردن

05-09-2021

نووسەرەگان

ناوھندى لىكۆلېنەوھى رووداۋ

كورتە : بەگەرەنەوھى موقتەدا سەدر بۇناۋ كىپرکىي ھەلبژاردن، بەربەستى گەرەى بەردەم پروسەكە ھەلگىرا
و ئامادەكارىيەگانى كەوتنەوھ سەرپى، بەلام ئەمە بەماناى ئەوھ نىيە كە ھەلبژاردنەكە ئامانجى خۇى دەپىكىت.
لەكاتىكدا يەكەمجارە لە مېژووى كۆمارى 2003 دا،

بەگەرەنەو دەستەمۇقەتەدا سەدر بۇناو كۆپىرىكى ھەلبۇزاردىن، بەربەستى گەرەي بەردەم پىرۇسەكە ھەلگىرا و ئامادەكارىيەكانى كەوتنەو ە سەرپىن، بەلام ئەمە بەماناى ئەو نىيە كە ھەلبۇزاردەكە ئامانجى خۇي دەپكىت. لەكاتىكدا يەكەمجارە لە مېزۇوى كۇمارى 2003 دا، بەر لەوادى ديارىكراوى خۇي بەپىوہەجىت. ئامانج لەم ھەلبۇزاردە 83 بازەنەيە، دەرچوون بوو لەتەنگەژە و قەيرانە قوولەكانى دەمى خۇپىشاندانى تشرىنى 2019، ئەوكاتەش سەدرىيەكان و خۇپىشاندەران لەيەك سەنگەردابوون و لە گۆرەپانەكانى مانگرتن و خۇپىشاندان دراوسى و تەواكەرى يەكتر بوون. بەلام پەرەسەندى رووداوەكان و دواختىنى ھەلبۇزاردەكە بۇ ماوہى دوو سال، بەشكى بەرچاوى ھىزە خۇپىشاندەرەكانى خستە سەر رىگاي دژايەتى سەدر و بايگۇتكردى يەكجاريانە ھەلبۇزاردەكە.

ئەوانەى لە پىرۇسەكە بىھىوان چ خۇپىشاندەران بن، يان ھەندى لە ھىزە كلاسكىيەكانى وەك حىزبى شىوعى و بەرەكەى ئەياد ەلاوى و موتلەگ، باس لەو دەكەن كە ھىزە دەسەلتادەرەكانى عىراق، سەركەوتووبوون لە ساردكردنەوہى جۇش و خرۇشى خۇپىشاندەرانى 2019، بەكەك وەرگرتنىش لە بارودۇخى كۇرۇنا و درىژەكىشانى كىشمەكىش لەسەر ياساى ھەلبۇزاردىن، پىرۇسەكەيان دوو سال دواخت بۇ ئەوہى لەلايەك بتوانن جارىكىتر لەم وىستگەيەشدا خۇيان بەرھەم بەھىننەو و، لەلايەكىترىش كار لەسەر پەرتكردن و ھەلۋەشاندەنەوہى ھىزە مەدەنىيە نوپىە نارازىيەكان بەكەن. ئەگەرچى لەم ھەلبۇزاردەدا ھەندىك رىوشونىن لەسەر خواستى خۇپىشاندەران بوو، لەوانەش فرە بازەنەيى (83 بازەنە) و رىگەدان بە كاندىدى سەربەخۇ، بەلام لەدۇسىيە بەكارھىنانى چەك و پارە و ئاينزا و كارىگەرىيە دەسەلتا بۇ بردنەو، ھەر ەينى تاس و ھەمامى جارائە و ھىشتا ئەو ھىزانەى لە جومگەكان و لە قولايى دەولەتدان، دەتوانن دەنگى بازەنەكان و ئەنجامەكانى بەلاى خۇياندا لارەسەنگ بەكەن، ئەمەش باوہرىكى وەھاي دروستكردووە كە ھەلبۇزاردىن پىشۋەختە لە جياتى وىستگەيەكى گۇرانكارى رىشەيى، ھۇكارىكى سەرلەنوئى دابەشكردنەوہى زۇرىنەى كورسىيەكانى پەرلەمان بىت بەسەر ئەو كۇمەلە ھىزەى كە ئىستا جلەوى ھوكمرانىيان بەدەستەوہيە.

ھىزە نوپىە بەشدارەكان

لە كۆپىرىكى ھەلبۇزاردىن 10ى ئۆكتۇبەرى داھاتوودا، 60 حىزب يەكەمجارە بەشدارى بەكەن، بەلام لەوانەيان كە ديارن و دەركەوتوون 8 يان ھەر ھى وەزىر و پالىوراوہەكانى سەرۇكاپەتى وەزىران كە سالانىكى زۇر لە دەسەلتادا بوون، 6 حىزبى دىكەش، لەوانەش سەر بە كەسايەتتەيەكانى دەستەى ھەشدى شەعبىن كە دامەزراوہەكى ئەمنى شىعى فەرمىيە، تەنھا ھەوت حىزبىش بە پوونى ھەلگىرى ناوى چاكسازى و گۇرانكارىين. لە ئاپۇراى خۇپىشاندەرانى تشرىنىش (2019) كە كاروانىكى درىژ قوربانى دا، تەنھا سى لىست و حىزبى نوپى تشرىنى بەشدارىيەكى كارايان كرووہ (ھركە نازل آخذ حقي، ھركە امتداد، تجمە تشرىن الوطنى)، بەلام ئەوانىش ھەرىكە چەند ژمارەيەكى كەم پالىوراويان ھەبە بە تاك و كۇ چاوەروانى ئەوہيان نىيە ژمارەيەكى بەرچاوى كورسى، لە 329 كورسىيەكەى پەرلەمانى داھاتوو بەدەست بەھىنن.

كۆپىرىكى ناوخۇپىيەكانى شىعە

لەباش ھەلۋەشانەوہى ھاوپەيمانىتتەيە گەرەكانى شىعە و لە سەردەمى دابەشبوونى ھەر سى پىكھاتە سەرەكەيەكەى عىراقدا (شىعە، سوننە، كورد)، سى رەوتى سەرەكى كۆپىرىكى لەسەر نوپنەرايەتى زۇرىنەى عىراق دەكەن كە پىكھاتەى شىعەيە و 180 كورسى لەبازنە و ناوچەكانى ھەيە. ئەم ھىزانە برىتتىن لە راگرە سىياسىيەكانى ھەشدى شەعبى (ھاوپەيمانى فەتخ و دەولەتى ياساى مالىكى) ئەگەرچى بەجيا بەشدارن بەلام، دواتر دەبنەوہ بە ھاوپەيمان. لەبەرەمبەر ئەمانىشدا ركاپەرى بەھىز، موقتەدا سەدر و كوتلەكەپەتى كە خەونى سەرۇكاپەتى وەزىران و دەستپىكردى قۇناخى سەدرى ھەيە لە ھوكمرانى عىراق و لەگەل گروپە چەكدارەكانى ناو فەتخ و لەگەل نورى مالكىيىش لە ركاپەرى و كىشمەكىشى قوولدايە. لەنىوان ئەم دوو بەرەيەشدا ھىزە ميانپەرە و ناوہراستەكانى شىعە ھەن (ھەكىم و ەبادى) كە بەناچارى پىگەكەپان لە سەدرەوہ نىكتەرە. بەمدوايىانەش لەپەنا ئەماندا پىشھاتىكى نوئ سەرىھەلدا كە بەشدارىكردى ھىزە وەلاىيەكانى شۇنكەوتەى ئىرانە لە پىرۇسەى ھەلبۇزاردىن لە ژىر ناوى گىشتى و خوازوادا، لەم چوارچىوہەشدا بەگۆزەى لىستە پەسەندكراوہەكانى كۇمسىون كەتتەيەكانى حىزبوللا لەپىگەى بزوتنەوہى "ھوقوق" بە 40 كاندىد بەشدارە، حسىن موئنىس سەرۇكاپەتى ئەم لىستە دەكات، پىشترىش وەك و تەبىژى سەربازى حىزبوللا كارى كرووہ و لەژىر ناوى "أبو علي العسكرى"، زۇرتتىن تەشەرى زىرى لە مستەفا كازمى داوہ و ھەندىكجارىش سوكاپەتى و ھەرەشەى راستەوخۇى ئاراستەى سەرۇك وەزىران و راوژكار و يارىدەدەرەكانى كرووہ. حىزبوللا كە بەدپترىن گروپى چەكدارى سەر بە سپاى پاسداران لە عىراق دەدرىتە قەلەم، جەخت لەوہ دەكاتەوہ، ئەوانەى

بەشداری ھەلبژاردن دەكەن دەستیان لەكاركێشاوئەتووە لە ریزەكانی "بەلام جینگەى ریزن و پالپشتیکردنیان ئەرکە". جگە لە ئەم حیزبەش كەتیبەكانی ئیمام عەلى لەژێر ناوی "حركة العراق الوطنية" بە 24 پالیئوراو بەشدارە، ئەگەرچى دروشمەكانى ئەم حیزبەش "ئاشتی و دادپەوهى و پەرەپێدانە"، بەلام ناوەرۆكى بەرنامە سیاسییەكەى گۆشراوى گوتارى ھێزە شوینكەوتەكانى ئێرانە كە بەرگریكارى و پەتكردنەوہى پرۆژەى ئەمەریكا و تۆمەتباركردنى پكابەرەكانە بە پاشكۆبەتى دەرەوہ، تەنھا وەك میكانزمیش باوہرى بەدیموكراسى ھەبە و دزى بنەمای فیدرالیزمە بۆ عێراق و سیستى سەرۆكایەتیشى پێ پەسەندە.

لەدەرەوہى ئەم دوو ھێزە چەكدارە سەرەكییەش ئەحمەد ئەسەدى سەرۆكایەتى لیستىك دەكات لەكاتىكدا خۆى بەرپرسى بەكەمى كەتیبەكانى "جند الإمام" ە، كەسێكى تر بەناوى ئەبو عەلى دەپاچى سەرۆكایەتى لیستىك دەكات بەناوى "التحدي" كە لیستى لیواى "ابو الفضل العباس" ەو شەش پالیئوراوى ھەبە، ھەندى وردە لیستى تر ھەن لەم چوارچۆئەبەدا وەك "ولائىون الإسلامى" بەسەرۆكایەتى عەمار موسەوى بە دوو پالیئوراوہو، لە بەسەرەش یوسف سەناوى لەرێگەى "حزب ئار اللہ الإسلامى" بە سنى كاندید بەشدارە.

ھێزە سوننەكان

دەكریت بگوتریت لە ھەلبژاردنى 10 ئۆكتۆبەرى داھاتوودا، كیپرکێ گەرم زیاتر لە شەقامى سوننەدايە. وەك سألانى رابردوو لەپاریژگانى ئەم پێكھاتەبە پەرتەوازەبى بەسەر دیمەنە سیاسییەكەدا زالە، بەلام سنى ھاوپەیمانىتى سەرەكى چاویان لەسەر چینیوہى دەنگەكانە كە ئەوانیش مەحكوم بە دورونزىكى لەگەل شیعەكان و ھێزە كوردییەكان و پەيوەندیان لەگەل ولاتانى دەورووبەرى عێراق بەتایبەت قەتەر و توركيا و ولاتانى دیکەى كەنداو. محەمەد حەلبوسى سەرۆكى پەرلەمان، سەرۆكایەتى ھاوپەیمانىتى "تقدم الوطنى" دەكات كە چەقەكەى پارێزگای ئەنبار و رۆژئاواى عێراقە و چاوى لەسەر پلەى سێیەمە لەدواى شیعەو كورد، پكابەرى بەھێزى ئەم بەرەبەش ھاوپەیمانى "عزم العراق" ى بزنسمان خەمیس خەنجەرە كە تێكەلەبەكە لە عەرەبە سوننەكانى سەلاحەدىن و دبالە و خۆى بە بەھێزترین و بەرفراوانترین ھاوپەیمانىتى سوننە دەزانیت لە عێراق. لەپەنا ئەم دوانەشدا بنەمالەى نوجیفى لە موسل ھاوپەیمانىتییەکیان ھەبە بەناوى "المشروع الوطنى للإنقاذ" كە جگە لەبنكەى جەماوہرى پێكھینەرەكانى لە نەینەوا، لەسەر كارنامە و كەسایەتى ئوسامە نوجیفى و نزیكایەتى توركيا پشت ئەستوورە. لەدەرەوہى ئەمانەش لیست و پالیئوراوى ناوچەبى ھەن و سەرچەم ھێزە سوننەكانیش گێرۆدەى نەبوونى گوتارىكى سیاسى یان داواكارییەكى پوونى ئایندەبیین بەتایبەت كە جەمسەرگریبەھەكانى عێراق زیاتر لە دەورى ناوہندىتى و نا ناوہندىتى لە حوكمرانى و ئیدارى و ھێزە مەدەنییەكان و ھێزە ئاینییەكان و بەرەى ئێران و بەرەى ئەمەریكادا دەخولیتەوہ.